

ע"פ 5754/23 - עאדל אבו ענזה, אבו מתכות בע"מ נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 5754/23

לפני:

כבוד השופט י' אלרון
כבוד השופט י' כשר
כבוד השופטת ר' רונן

המערערים:

1. עאדל אבו ענזה
2. אבו ענזה מתכות בע"מ

נגד

המשיבה:

מדינת ישראל

ערעור על גזר דינו של בית המשפט המחוזי בבאר
שבע בת"פ 20-05-25356 מיום 25.6.2023 שניתן
על ידי השופט י' ליבדרו

תאריך הישיבה:

ה' באדר א התשפ"ד (14.2.2024)

בשם המערערים:

עו"ד אייל אסעד

בשם המשיבה:

עו"ד ורד חלאוה

בשם שירות המבחן:

עו"ס מרסל מור

פסק-דין

1. לפנינו ערעור על גזר דינו של בית המשפט המחוזי בבאר שבע (השופט י' ליבדרו) ב-ת"פ 25356-05-20 מיום 25.6.2023, בגדרו נגזר על המערער 1 (להלן: המערער) עונש של 21 חודשי מאסר בפועל, לצד ענישה נלווית; והוטל על המערער 2 (להלן: החברה) קנס כספי.

הערעור מופנה כלפי חומרת העונש שהושת על המערער, ולמעשה כלפי רכיב המאסר בפועל בלבד.

כתב האישום המתוקן בשלישית

2. על פי המתואר בכתב האישום המתוקן בשלישית, החברה, אשר נמצאת בבעלותו ובניהולו של המערער, עוסקת, בין היתר, בפינוי והובלת פסולת ביתית מעורבת. עד ליום 30.9.2018, החברה הובילה פסולת מתחנת מעבר באום אל פאחם לאתר ההטמנה "גני הדס" (להלן בהתאמה: תחנת המעבר ו-גני הדס או האתר). זאת, במסגרת הסכם שנחתם עם החברה המפעילה את תחנת המעבר, לפיו החברה תוביל מתחנת המעבר פסולת לגני הדס בלבד, בתמורה לדמי הובלה. כן נקבע בהסכם כי החברה תקבל תמורה עבור דמי הכניסה והיטל ההטמנה שיהיה עליה לשלם לאתר, בהתאם לכמות הפסולת שתפנה אליו. לצד זאת, בחודש פברואר 2018 נחתם חוזה התקשרות בין החברה לגני הדס המפרט את גובה התשלומים שבהם החברה תחויב עבור ההטמנות. בתום כל חודש, גני הדס העבירה למערערים דוח בדבר הפסולת שרוקנה על ידי החברה באתר, והמערערים הגישו אותו לחברה המפעילה את תחנת המעבר לצורך הוכחת כמות הפסולת שפונתה באותו חודש.

בחודש ספטמבר 2018 גני הדס הפסיקו את התקשרותם מול המערער וזה חדל מלהגיע לאתר. חרף זאת, החברה המשיכה להוביל פסולת מתחנת המעבר בין החודשים אוקטובר 2018 ופברואר 2019, תוך יצירת מצג-שווא והצגת דוחות מזויפים לפיהם הפסולת המועמסת על ידה מובלת להטמנה באתר. במהלך תקופה זו, משאיות החברה, או מי מטעמה, נהגו לשפוך את הפסולת בדרום הארץ, במקום שאינו מוכר בחוק כאתר המורשה לקליטת והטמנת פסולת. על סמך הדיווחים הכוזבים המערער והחברה קיבלו מהחברה המפעילה את תחנת המעבר תמורה כספית בסך 1.3 מיליון ש"ח.

על מנת להסתיר את הכספים מושא העבירה, המערער הפקידם בחשבון הבנק של החברה. בהמשך לכך, הופקדו בחשבון כספים "לגיטימיים" ונמשכו ממנו כספים בסך של לפחות 3.9 מיליון ש"ח, בכוונה ליצור כסות של פעילות חוקית בחשבון, באופן שלא מאפשר להבדיל בין הכספים מושא העבירה ליתר הרכוש שבחשבון.

3. בגין זאת, המערער והחברה הואשמו בעבירה של איסור הלבנת הון לפי סעיף 3(א) לחוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 (להלן: חוק איסור הלבנת הון); מספר עבירות של מרמה בנסיבות מחמירות לפי סעיף 415 סיפא לחוק העונשין, התשל"ז-1977; ועבירות רבות של השלכת פסולת ולכלוך רשות הרבים לפי סעיפים 2, 4(א) ו-13(ב)(1) לחוק שמירת הניקיון, התשמ"ד-1984 (להלן: חוק שמירת הניקיון).

4. המערער והחברה הורשעו במיוחס להם בכתב האישום המתוקן בשלישית במסגרת הסדר טיעון. בהסדר הוסכם כי המשיבה תגביל את טיעוניה לרף עונשי עליון של 24 חודשי מאסר בפועל ואילו המערער יטען לעונש באופן חופשי; החברה תשלם קנס סמלי בגובה 100 ש"ח; יחולט נכס מקרקעין שבבעלותה, ותינתן למערערים אפשרות לפדותו תמורת סכום של 3.9 מיליון ש"ח.

5. בגזר הדין, בית המשפט המחוזי קבע כי לנוכח אופי ההסדר שאליו הגיעו הצדדים, ומאחר שהעונש שבכוונתו לגזור על המערער נמצא בטווח הטיעון שהוסכם ביניהם, אין הכרח לקבוע במדויק את מתחם העונש ההולם. עם זאת, צוין כי המערער פגע באופן משמעותי בערכים המוגנים, ובכלל זה, בזכויות קנייניות ובהגנה על איכות הסביבה. בהתייחס לנסיבות ביצוע העבירה, ניתן משקל לרמת התכנון הגבוהה של המעשים, לנזק שנגרם לסביבה ולמערכת הפיננסית, וכן לחלקו המרכזי, אם לא הבלעדי, של המערער בביצוע העבירות. עוד נשקלו ההיקף הכספי המשמעותי של המרמה, משך התקופה הארוך בה בוצעו העבירות והקושי הקיים בתפיסת עבריינים בעבירות מסוג זה.

לאחר שנדרש למדיניות הענישה הנוהגת, בית המשפט המחוזי פנה לבחון את נסיבותיו של המערער. בכלל זה, נשקלו הודאתו, הגם שהייתה בשלב מתקדם של ההליך; התיקון שבוצע בכתב האישום; ונסיבותיו האישיות והמשפחתיות. כן ניתן משקל לתסקירי שירות המבחן וחוות הדעת הפרטית שהוגשו בעניינו של המערער, אשר המליצו כי יוטל עליו צו מבחן למשך שנה ומאסר בפועל לריצוי בדרך של עבודות שירות. עם זאת, בית המשפט המחוזי בחר שלא לאמץ המלצות אלה, בציינו כי חומרת העבירות ושיקולי גמול והרתעה מחייבים עונש מאסר בפועל מאחורי סורג ובריח לתקופה משמעותית. מלבד האמור, ניתן משקל לנכונות המערער להשתלב בהליך טיפולי ולהחזיר לקופה הציבורית סכום כסף משמעותי באמצעות מנגנון החילוט שהוסכם; ולהבדיל, לעברו הפלילי והרשעותיו הקודמות בעבירות דומות, שבגינן נידון ל-14 חודשי מאסר בפועל ולחילוט של מעל 3 מיליון ש"ח, כמו גם לכך שהעבירות דנן בוצעו בעת שידע כי מתנהלת נגדו חקירה בגין עבירות מרמה והלבנת הון.

לנוכח האמור, נגזר על המערער עונש של 21 חודשי מאסר בפועל; 12 חודשי מאסר על תנאי לבל יעבור עבירה לפי חוק איסור הלבנת הון או עבירת מרמה מסוג פשע, למשך 3 שנים; ו-6 חודשי מאסר על תנאי לבל יעבור עבירת מרמה מסוג עוון או עבירה של השלכת פסולת ולכלוך לרשות הרבים, למשך 3 שנים. כמו כן, חולט נכס מקרקעין שבבעלות החברה לטובת קרן חילוט, אשר ניתן לפדיון תמורת סכום של 3.9 מיליון ש"ח; והושת על החברה קנס בסך 100 ש"ח.

תמצית טענות הצדדים בערעור

6. לטענת המערער, לא ניתן משקל מספק לעמדת שירות המבחן ולחוות הדעת של מטפל נוסף שהוגשה בעניינו, בדבר השינוי שעבר בעקבות המאסר בפועל שריצה בגין עבירות קודמות, אשר היווה "גורם הרתעתי משמעותי". עוד נטען, כי העונש שנגזר עליו חורג ממדיניות הענישה הנוהגת וכי בית המשפט המחוזי התייחס למקרים שנסייבותיהם שונות וחמורות מהמקרה דנן. מלבד זאת, המערער טוען כי יש להתחשב בכך שלמעט הרשעתו הקודמת הוא נעדר עבר פלילי, בהסכמתו לחילוט גבוה בסך 3.9 מיליון ש"ח, במשבר האמון שנוצר בעקבות המעשים בינו למשפחתו, וכן בנסיבותיו האישיות ובשיקולי שיקום.

7. יצוין, כי עובר לדיון שהתקיים בתיק זה, הוגש תסקיר עדכני מטעם שירות המבחן. בתסקיר זה, ובדברי נציג שירות המבחן בדיון שלפנינו, הובהר כי שירות המבחן אינו שב כעת על המלצתו לריצוי עונש המאסר בפועל שנגזר על המערער בדרך של עבודות שירות. זאת בשל חומרת העבירות "ובהיעדר מידע ברור ביחס להפחתה בסיכון להישנות התנהלות עוברת חוק מצדו". חלף זאת, הומלץ בתסקיר העדכני לבחון קיצור של עונש המאסר בפועל שנגזר על המערער, לנוכח השתלבותו במסגרות טיפוליות בשנה החולפת.

8. המשיבה עומדת על כך שהמערער ביצע את העבירות חרף העובדה שכבר הוגש נגדו כתב אישום בגין עבירות קודמות דומות. לטענתה, העונש שהתבקש בעניינו הולם את חומרת העבירות ועולה בקנה אחד עם ההסדר העונשי החלקי שהוסכם על הצדדים. בתוך כך, מודגש כי במסגרת הרשעתו הקודמת, שבגינה נידון ל-14 חודשי מאסר בפועל, פעל המערער להטמנת פסולת באתר ייעודי, ואילו הפעם הזו ההטמנה נעשתה באתר "פיראטי" הנמצא בסמוך למקומות מגורים. כן נטען כי על העונש לבטא את נכונותו של המערער לפגוע באיכות הסביבה בעבור "כסף קל", וכי שירות המבחן לא בא בהמלצה שיקומית בחוות דעתו העדכנית.

דיון והכרעה

9. אני סבור כי דין הערעור להידחות.

10. הלכה היא כי ערכאת הערעור אינה נוהגת להתערב בעונש שגזרה הערכאה הדיונית, אלא במקרים שבהם ניכרת חריגה קיצונית ממדיניות הענישה הנוהגת במקרים דומים או כאשר נפלה על פני הדברים טעות מהותית ובולטת בגזר הדין (ע"פ 2909/23 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 7 (7.2.2024)). המקרה שלפנינו אינו נמנה על מקרים חריגים אלה.

11. חשיבותה של הגנת הסביבה זכתה לביטויים רבים בפסיקת בית משפט זה, מתוך הכרה בכך שאיכות חייהם ורווחתם של תושבי מדינת ישראל תלויה במידה רבה בשמירה על משאבי הטבע המצויים בשטחה ובמניעת זיהומים בקרקע, במים ובאוויר (ראו למשל: ע"א 4354/22 טל נ' רותם אמפרט נגב בע"מ, פסקה 23 (12.10.2023); רע"פ 8478/10 אליאס נ' מדינת ישראל - המשרד להגנת הסביבה, פסקה ז' (24.11.2010)). להגשמת תכלית זו, נקבעו בדין סנקציות פליליות שונות - בין היתר, במסגרת חוק שמירת הניקיון, הרלוונטי לענייננו.

יחד עם זאת, לנוכח קשיי הפיקוח והאכיפה הקיימים בעבירות סביבתיות, ובתחום הפסולת בפרט, מניעתן של עבירות אלה נותרת בגדר אתגר מתמשך. כך, קיים מחסור בכוח אדם המעורב בהליכי האכיפה בפועל; הכלים שבידי המשרד להגנת הסביבה לאימות הנתונים המדווחים על ידי המפוקחים הם מצומצמים, ובהתאם נדרשת הרחבה משמעותית של השימוש בכלים טכנולוגיים מתקדמים; וישנם פערים בהנחיות ובנהלים המקצועיים בתחום בין המחוזות השונים (ראו: המשרד להגנת הסביבה אסטרטגיה למשק פסולת בר קיימא 2021-2030 137 (2020)).

12. בשים לב לנזק הנגרם לכלל הציבור מזיהום הטבע, כמו גם לעובדה שעבירות אלו נעשות פעמים רבות ממניע כלכלי מובהק, נדרשת ענישה מרתיעה אשר תעקף את התמריץ לפגוע בסביבה עבור "רווח קל" (ראו והשוו: ע"פ 1312/21 גרינפלד נ' מדינת ישראל, פסקה 17 (2.8.2022); ראו גם: רע"פ 6990/10 דדון חזי וציון 1992 בע"מ נ' ...)

מדינת ישראל, פסקה י"ז (24.11.2010).

13. בענייננו, המערער פעל משך מספר חודשים להשלכת פסולת בניגוד לדין במקומות שאינם מיועדים לכך ובקרבת מקומות מגורים. אם בכך לא די - המערער השתמש בדוחות מזויפים על מנת ליצור מצג-שווא לפיו הפסולת מוטמנת באתר מורשה, והכל כדי לקבל כספים במרמה מבלי לשאת בעלויות ההטמנה. לאחר מכן, כספי המרמה הופקדו בחשבון בנק של החברה יחד עם כספים אחרים ששימשו לפעילותה על מנת להסתיר את מקורם. מדובר בעבירות מתמשכות, מתוכננות ומתוחכמות, שבוצעו על ידי המערער בזמן שידע כי ננקטים נגדו הליכים פליליים בגין עבירות קודמות בעלות מאפיינים דומים.

14. לנוכח חומרת המעשים, אין בידי לקבל את הטענה כי העונש שנגזר על המערער חורג ממדיניות הענישה הנוהגת. זאת בפרט בראי ההלכה כי כאשר העונש אינו חורג מהרף העליון שהוסכם על הצדדים בהסדר טיעון, התערבות בו תיעשה רק בנסיבות מיוחדות וחריגות - נסיבות אשר אינן מתקיימות בענייננו (ראו: ע"פ 5932/21 קורובקוב נ' מדינת ישראל, פסקה 10 (13.7.2022); ע"פ 7997/15 פאהום נ' מדינת ישראל, פסקה 14 (1.10.2017); ע"פ 4441/13 פלונית נ' מדינת ישראל, פסקה 14 (14.8.2014)). כאמור, הצדדים הסכימו כי המשיבה תוכל לטעון לעונש של עד 24 חודשי מאסר בפועל, ובית המשפט המחוזי גזר על המערער עונש מופחת מכך, העומד על 21 חודשי מאסר בפועל. בניסיון לטעון כי עונשו חמור יתר על המידה, המערער הפנה לפסיקה המתייחסת בעיקרה לעבירות מרמה והלבנת הון, אולם בזו אין כדי לבטא את מלוא חומרת מעשיו, לנוכח הפגיעה הנלווית להם בערך המוגן של איכות הסביבה, ומכאן שלא ניתן להקיש ממנה באופן ישיר לעונש שיש להטיל במקרה זה.

אף איני מוצא לנכון ליתן משקל נוסף לזה שניתן על ידי בית המשפט המחוזי להסכמת המערער כי יחולט נכס בבעלות החברה בשווי "גבוה". הסכמה זו ניתנה במסגרת הסדר עונשי, והיא מבטאת, מטבע הדברים, את היסכונים והאיזונים השונים שהצדדים לקחו על עצמם בקבלת ההסדר.

15. זאת ועוד, בית המשפט המחוזי נתן בגזר הדין משקל לחוות הדעת של הגורמים הטיפוליים, אולם החליט, כאמור, שלא לקבל את המלצתם בשל חומרת העבירות ובהתחשב בשיקולי גמול והרתעה. מסקנה זו מקובלת עליי. כידוע, שיקולי שיקום אינם חזות הכל והם נמדדים בגזירת העונש לצד שיקולי ענישה נוספים (ע"פ 51/23 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 21 (13.6.2023)).

כאמור, למערער הרשעה קודמת בעבירות מרמה והלבנת הון, אף היא בעניין תשלומים בגין הטמנת פסולת, אשר בגינה נגזר עליו עונש של 14 חודשי מאסר בפועל מאחורי סורג ובריח. בזמן שמתנהלים נגדו הליכים פליליים בגין עבירות אלה, שב המערער וביצע עבירות דומות ממש, כאשר הפעם הגדיל לעשות והטמין פסולת באתר "פיראטי" שאינו מורשה לכך. הישנות המעשים, כמו גם העובדה שחומרתם "עלתה מדרגה", מלמדים כי המערער אינו נרתע מאימת הדין ומתייחס בשוויון נפש לנזק העלול להיגרם לסביבתו ולסובביו, ומכאן ששיקולי ההרתעה והגמול גוברים בנסיבות העניין. משאלו הם פני הדברים, אף מצוקתו הכלכלית של המערער, הגם שלא נעלמה מעיני, אינה מצדיקה הקלה בעונשו.

16. אם לסכם, העונש שנגזר על המערער נותן ביטוי ברור לחומרת מעשיו ומאזן כראוי בין תכליות הענישה השונות. משכך, לא קמה עילה להתערבותנו בגזר דינו של בית המשפט המחוזי.

17. במאמר מוסגר יוער, כפי שציינתי בעבר, לגישתי, העובדה שהמשיבה הסכימה לרף עונשי עליון אינה מייתרת את הצורך בקביעת מתחם ענישה הולם (ראו: ע"פ 6197/20 מדינת ישראל נ' גולאני, פסקה 16 (28.11.2021)). לא הועלתה על ידי הצדדים טענה בעניין זה, והדברים נאמרים למעלה מן הצורך (ראו: ע"פ 78/21 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 11 (26.7.2022)).

בטרם סיום

18. שמירת משאביה הטבעיים של מדינת ישראל היא תכלית רבת מעלה, המשרתת את כלל יושביה, בהווה ובעתיד. על כן, פעולות האכיפה הננקטות על ידי הרשויות בשנים האחרונות למיגור התופעה של השלכת פסולת באתרים שאינם מורשים לכך - מבורכות. מן הראוי כי גם בתי המשפט יסייעו ככל הניתן בקידום תכלית זו, בהטלת עונשים חמורים אשר יהיה בהם כדי לבטא לאשורו את האינטרס הציבורי שבשמירה על איכות הסביבה וכן להרתיע עבריינים כדוגמת המערערים שלפנינו, אשר רק בשל בצע כסף השליכו פסולת ברשות הרבים.

19. סוף דבר: אציע לחברי ולחברתי כי נדחה את הערעור.

ש ו פ ט

השופט י' כשר:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופטת ר' רונן:

אני מסכימה.

ש ו פ ט ת

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' אלרון.

המערער יתייבב לשאת בעונש המאסר בפועל שהוטל עליו ביום 11.4.2024 עד לא יאוחר מהשעה 10:00 ביס"ר דקל או במקום אחר על פי החלטת שירות בתי הסוהר, כשברשותו תעודת זהות או דרכון. עליו לתאם את הכניסה למאסר, כולל האפשרות למיזן מוקדם, עם ענף אבחון ומיזן של שירות בתי הסוהר, בטלפונים: 074-7831077 או 074-7831078.

ניתן היום, כ"ג באדר א התשפ"ד (3.3.2024).

שופט

שופט

שופט
